

דין רטייה בנטילה ידיים

רפאל טסמה

א. דין "קיסס או צרור":

להבנת הסוגיה נקדים ונבאר את המשנה במסכת ידיים¹: "נטל את הראשונים ונמצא על ידיו קיסס או צרור ידיו טמאות שאין המים האחרונים מטהרים אלא המים שעל גבי היד".

מסביר הר"ש: הבעיה בקיסס ובצרור שעל ידו אינה בעיה של חציצה² כיון שמדובר בצרור או קיסס רפויים והמים יכולים לבוא על היד שמתחתם וכך הוא דייק מהנימוק של ת"ק: "שאין המים האחרונים מטהרים אלא המים שעל גבי היד", ולא מהטעם שהמים לא הגיעו לכל מקום בגלל החציצה.

המשנה אומרת שמים שניים - המטהרים מים ראשונים³ - מטהרים רק מים שנטמאו מחמת נטילה זו ועדיין נמצאים על גבי היד ולא מים שכבר יצאו חוץ ליד וחזרו (כדוגמת מים ראשונים שיצאו חוץ לפרק וחזרו⁴ שמטמאים את המים שע"ג היד, ואת היד, ואין מים שניים מטהרים אותם). לכן אותם מים שהיו ע"ג הקיסס או הצרור טמאים, וחוזרים ומטמאים את היד, ומים שניים לא יועילו להם לטהרם⁵.

דין זה הובא להלכה בשו"ע⁶, ושם הוסיף: "ואם שופך רביעית מים כאחת על ידו אינו צריך ליזהר בכך".

ב. חידוש הרא"ש⁷ ברטייה:

"ומי שיש לו מכה ורטייה עליה יטול שאר היד שלא במקום הרטייה, ואע"ג דאמר בריש פרק שני דגיטין⁸ דאין ידיים טהורות לחצאין, ה"מ דמשי פלגא דידיה והדר משי אידך פלגא, דכה"ג לא מקרי נטילה, והכא דלא מצי למימשך אידך פלגא לא מקרי נטילה לחצאין אלא כמו מי שנקטע לו אצבע שנוטל שאר היד. ואע"פ שלא התירו מפה לאוכלי טהרות, כש"כ לחולין גרידי דלא זהיר ואתי

¹ פ"ב מ"ב.

² ודלא כפירוש הרמב"ם (בפיהמ"ש) שפירש מטעם חציצה ועיין חזו"א סי' כד' ס"ק יד'.

³ עיין סוגית "מים ראשונים ושניים".

⁴ עיין שו"ע סי' קסב' סעי' א'. וכן מצינו דין זה בשפסף ידו בכותל לאחר שנטל מים ראשונים וחזר ונגע בהם (תוספתא פרק א', הביאה הר"ש פ"ב מ"ב, ונפסק בשו"ע סי' קסב' סעי' ח') וע"ע חזו"א סי' כד' ס"ק יג'.

⁵ ובלשון הרא"ש, שמוסיף על הר"ש: "והמים שעל הצרור נשארו בטומאתן וחזרו וטמאו היד".

⁶ סי' קסב' סעי' ט'.

⁷ סוס"י יח'.

⁸ דף טו.

למינגע, שאני הכא דליכא למיחש שמא יגע באוכלין בבשרו שתחת הרטיה שאין מסירו מחמת כאב המכה".

הבעיה שעמדה מול הרא"ש היא, שמצד אחד א"א ליטול על הרטיה או מכיון שהמים שעליה יחזרו ויטמאו את היד כדין קיסם או צרור דלעיל, (ולכן גם הביא הרא"ש דין רטיה לאחר שהביא דין קיסם או צרור) או מכיון שאולי היא חוצצת בנטילה (בהמשך נפרט בנקי זו). ומצד שני יש חיוב ליטול את כל היד שהרי כולה טמאה, ולכן אולי יצטרך להסיר את הרטיה וליטול תחתיה.

הרא"ש פוסק שיטול בשאר היד הגלויה וא"צ להסיר את הרטיה. כך הוא פתר את הצד הראשון של הבעיה, אך עדיין קשה הצד השני. הרא"ש הביא את הגמ' בגיטין האומרת: "אמרי דבי ר' ינאי: ידים אין טהורות לחצאין", כלוי: א"א לטהר חצי יד בפני עצמו. (ואפי' אם אח"כ יטהר את החצי השני אין זה מועיל וכמש"כ שם רש"י, וכל ההסתפקות של הגמ' שם היא באיזה מצב אפשר לצרף שני חצאי נטילות ולהחשיבם לנטילה אחת שלא תהיה מוגדרת כנטילה לחצאין - ע"י בהרחבה בסוגית "נטילה לחצאין"). לכן תמוה כיצד נוטל רק בחלק היד הגלויה, הרי זו נטילה לחצאין? ע"ז עונה הרא"ש שמי שיש לו רטיה נחשב כאילו אצבעו קטועה, וא"צ ליטול מתחת לרטיה.

ברור החידוש של הרא"ש: לכאורה קשה שאין הנדון דומה לראיה. הרי אדם שאצבעו קטועה שיעור היד שלו - דהיינו שיעור הטומאה - מצומצם יותר, ולכן שיעור הטהרה ג"כ מצומצם ואין זה נחשב נטילה לחצאין. אבל אדם שיש לו רטיה שיעור הטומאה שלו לכאורה הוא כל היד, כולל מה שתחת הרטיה, והרי אין נטילה לחצאין?

וצריך להסביר שזה גופא החידוש של הרא"ש: הגדרת שיעור הטומאה, שאת כולו צריך לטהר בבת אחת ולא לחצאין, אינה תואמת להגדרה האנטומית של היד¹⁰. חלק היד שתחת הרטיה אינו חלק משיעור הטומאה ונחשב כאילו אינו במציאות וכמי שנקטעה אצבעו. וא"כ יוצא שהרא"ש מחדש שזה לא רק מקום שאינו צריך טהרה, אלא זהו מקום שאין עליו כלל דין טומאת ידים. זה מובן לפי מי שמסביר שנטילת ידים היא משום נקיות¹¹ לאכילה, מכיון שהמקום שתחת הרטיה אינו נוגע באוכל אין עליו כלל דין טומאה. אך למי שמסביר שהנטילה היא משום טומאה, שחיישינן שמא נגעה ידו בראשון לטומאה, ק"ק איך אפשר לומר שעל חלק מהיד אין טומאה. וצ"ע.

ממשיך הרא"ש ומקשה למה המקום שתחת הרטיה אינו טמא והרי ראינו שחז"ל חששו שמא יוריד את הרטיה באמצע האוכל וזאת הסיבה שאסרו לאכול במפה שמא יסיר אותה ויבא לנגוע בידיו באוכל. ומתרץ הרא"ש שאין חוששים שיסיר את הרטיה: "מחמת כאב המכה".

מחידושו של הרא"ש נובעת בעיה טכנית הדורשת פתרון: "אמנם צריך להזהר שלא יגיעו המים לרטיה, שלא יחזרו המים שעל הרטיה ויטמאו היד כי ההיא דצרור או קיסם דאייתנן לעיל, או ישפוך רביעית כאחד על היד דאז לא נטמאו המים"¹².

⁹ עיין הערה 4.

¹⁰ כל חד לשיטתו - עיין שו"ע סוס"י קס"א.

¹¹ עיין בהקדמה להלכי נטיי.

¹² רא"ש שם.

א"כ הבעיה היא שמים ראשונים שעלו על הרטיה וחזרו ליד מטמאים את היד ומים שניים לא מועילים להם. והרא"ש מציע שני פתרונות:

1. יזהר בנוטלו את שאר היד שלא יגיעו מים לרטיה. בפתרון זה יש חסרון וכמשי"כ הט"ז¹³: "אי אפשר להזהר ולשפוך ממש סמוך למקום הרטיה".

2. יטול רביעית מים בבת אחת על היד שאז אין מים טמאים כלל ולא שייך הדין של צרור או קיסם (וכמשי"כ לעיל¹⁴ מדברי המחבר).

דין רטיה שחידש הרא"ש נפסק להלכה בטור וש"ע¹⁵.

ג. קושית הב"ח ותירוצו:

להבהרת הענין נקדים בקיצור את דיני חציצה בנטילה¹⁶. מקור דיני חציצה הם מטבילה כאשר מדאורייתא צריך שני תנאים לחציצה: 1. רוב גופו 2. מקפיד עליו, ומדברנן גזרו גם על רובו שאינו מקפיד וגם על מיעוטו המקפיד. וכעין זה תיקנו בנט"י: רוב ידו חוצץ אפי' אינו מקפיד עליו, ומיעוטו חוצץ דוקא אם מקפיד, ורק מיעוט ידו שאינו מקפיד אינו חוצץ. וכ"פ בשו"ע¹⁷: "במיעוטו שאינו מקפיד אין לחוש".

המשנה במסכת מקואות¹⁸ אומרת שרטיה שעל המכה חוצצת וכ"פ בטור וש"ע¹⁹ שרטיה שעל בשרו, אם מקפיד עליה, חוצצת.

עפ"י מקשה הב"ח²⁰: מכיון שפסק השו"ע את דין רטיה של הרא"ש שא"צ ליטול על מקום הרטיה אם כן מה שייך לומר על רטיה שהיא חוצצת. הרי לשון "חוצצת" פירושו שמפרידה בין המים ליד, והרי אין צורך לתת שמה מים!²¹

ומתרץ הב"ח ע"פ משי"כ הרא"ש שהתירו רטיה למרות שאסרו מפה לאוכלי חולין²² כיון שמחמת הכאב אין לחוש שיסיר את הרטיה מידו. וז"ל הב"ח: "ונראה דלא אמר הרא"ש דאין צריך ליטול ידו במקום הרטיה אלא בדאיכא מכה בידו... שאין מסירו מחמת כאב המכה... אבל הכא מיירי ברטיה שע"ג בשרו בשאין שם מכה אלא קצת מיחוש, דיש לחוש שמסירו ויגע באוכלין, וצריך ליטול ידיו גם במקום הרטיה ואיכא חציצה". כלו', מה שכתב השו"ע שרטיה חוצצת זה במקרה שאין לו כאב כ"כ גדול, ואז יש חשש שיסיר את הרטיה, ולכן מקום הרטיה הוא חלק משיעור הטומאה, ואין זה דומה למי שנקטעה אצבעו. אבל במקרה של כאב גדול אין חשש שיסיר את הרטיה ואין שם צורך בנט"י.

¹³ סי' קסב' ס"ק ח' בשם הישי"ש (חולין פ"ח סי' לז'), והביאו במ"ב ס"ק ע"א.

¹⁴ סוף ההקדמה לסוגיה.

¹⁵ סוס"י קסב'.

¹⁶ ע"פ גמ' עירובין דף ד' :

¹⁷ סי' קסא' סעי' א'.

¹⁸ ריש פ"ט.

¹⁹ ריש סי' קסא'.

²⁰ סי' קסא' אות ג'.

²¹ בעצם קו' זו היא על הרא"ש עצמו שהביא את דין רטיה חוצצת ואת הדין שא"צ ליטול עליה.

²² עי' סוגית "אכילה ע"י מפה".

המ"ב²³ הביא את תירוצו של הב"ח להלכה.

ד. תירוץ הל"ח והרעק"א:

המ"א²⁴ מקשה את קו' הב"ח, ומביא את תירוצו של הל"ח²⁵: "וי"ל דהכא מיירי באינו מקפיד עלייהו". כלו', הוא מחלק בין מש"כ השו"ע בסי' קסא' שרטיה חוצצת, שזה במקרה שמקפיד עליה (וכמש"כ לעיל), לעומת כאן, בסי' קסב', שמדובר שאינו מקפיד עליה ולכן אינה חוצצת.

וכנראה שהל"ח הבין את הקושיה כך: איך אפשר לקבל את ההיתר של הרא"ש והרי יש כאן בעיה של חציצה של הרטיה. ולכן תירץ שכאן מדובר שאינו מקפיד ולכן אינה חוצצת. אבל כ"ז תימה, מה הוא מקשה שהרטיה חוצצת כאשר ההיתר של הרא"ש הוא בכלל לא ליטול שם?²⁶

ולכן גם תירוצו קשה, מה מועיל אי ההקפדה על הרטיה, זה עדיין לא מסביר איך מותר לו לא ליטול שם. אלא ודאי הטעם הוא כמש"כ הרא"ש מכיון שכואב לו לא יסיר אותה והוי כמו שנקטעה אצבעו, ולכן אין נפק"מ אם חוצצת או לא. גם המ"א מסיים על תירוץ הב"ח: "וכן נראה עיקר", כיון שגורם זה שאינו מקפיד על הרטיה כלל לא נזכר בדברי הרא"ש.

הרעק"א²⁷ מקשה על מה שכתב הל"ח בתירוצו כיצד אפשר לומר שמדובר כאן ברטיה שאינה חוצצת: "קשה לי, הא בכל מיעוט שאינו מקפיד מ"מ בעיני שהמים יבא עליו וכו'". ועוד הקשה החזו"א²⁸: "...וגם לא אכפת לן במה שהמים באים מרטיה על היד". וכוונתו עפ"י מש"כ המ"א²⁹ במקרה שיש לו על היד דבר שהוא מיעוט ואינו מקפיד עליו ולכן אינו חוצץ: "וא"ת, הא כתב בסי' קסב' סעי' ט' דאם נמצא דבר על היד דטמא, וצ"ל דשאני הכא כיון שהוא דבוק ביד בטל לגבי יד". כלו', לא שייך לומר על דבר שאינו חוצץ שהמים שעליו טמאים כמו מים שעל הקיסם או על הצרור, שכיון שאין זה חוצץ אז זה נחשב כידו. ולכן מוכרח שהרא"ש דיבר על רטיה חוצצת, שהרי כתב לזהר שהמים הראשונים לא יגעו ברטיה ויטמאו, וזה לא שייך ברטיה שאינה חוצצת.

לכן מתרץ הרעק"א תי' אחר³⁰: באמת מדובר ברטיה חוצצת, ואעפ"כ אי"צ ליטול שם בגלל החי' של הרא"ש שהוי כנקטעה אצבעו. ומה שאמרו שרטיה חוצצת מדובר אפי' במכה כואבת שאין חשש שיסיר את הרטיה. והגדרתה כחוצצת באה לומר שהמים שיבואו עליה טמאים ולכן צריך לזהר שלא יגעו המים ברטיה, כי

²³ סי' קסא' ס"ק ה'.

²⁴ סי' קסב' ס"ק יח'.

²⁵ מעדני יו"ט חולין פ"ח אות פ'.

²⁶ ובאמת כך הבין את קו' המ"א במור וקציעה וכתב עליו: "ולעני"ד לק"מ, דרטיה ודאי חוצצת במקום נטילה, אבל כשאינו נוטל מקום הרטיה מאי חציצה שייך כאן?" וכ"ה בהגהות רעק"א על המ"א (אות ב'): "והכא דאין צריך ליטול וכו'".

²⁷ על המ"א (אות ב').

²⁸ סי' כדו' ס"ק כה' ד"ה "שו"ע". וגם לרעק"א קשה כך כפי שרואים מהמשך דבריו.

²⁹ סי' קסא' ס"ק ד'.

³⁰ וכן תי' בט"ז סי' קסא' ס"ק ב' בתי' שני.

אם הרטיה לא היתה חוצצת אז לא היה צריך לזוהר שלא יבואו עליה מים, ולהיפך, היה חייב ליטול עליה.

לסיכום: דעת הרעק"א היא שדין רטיה של הרא"ש, שא"צ ליטול עליה, זה דוקא ברטיה חוצצת, אבל ברטיה שאינה חוצצת חייב ליטול עליה. כיון שלמרות שאין חשש שיסיר אותה מחמת כאבו מ"מ כיון שאינו מקפיד עליה בטלה לגבי ידו ואינה נחשבת כאצבע קטועה.

אבל מדברי **המ"ב** שלא הביא אלא את תי"ב ה"ח, ולא העיר על דברי המחבר שהם מדברים דוקא ברטיה חוצצת³¹ נראה שלא הבין כרעק"א, וסובר שגם אם אינו מקפיד עליה א"צ ליטול עליה והמים שעליה יטמאו.

וצריך להבין את סברת המ"ב, וכיצד הוא יענה על הוכחת הרעק"א מדברי המ"א שדבר שאינו חוצץ נחשב כגוף היד. נראה שסובר המ"ב, מכיון שהרטיה מגנה על מכה כואבת וזאת הסיבה שלא יוריד אותה לכן זה נחשב כמו אצבע שנקטעה, וכיון שכך לא אכפת לי שאינו מקפיד על הרטיה, מ"מ אין זה חלק משיעור הטומאה, והוי כמו שיש לו רטיה שאינה חוצצת מחוץ לפרק. ומה שאמר המ"א לא מדבר על רטיה שכואבת לו כמו של הרא"ש. וא"כ, נקי המח' בין הרעק"א למ"ב היא איזו הגדרה "גוברת": האם זה שהרטיה אינה חוצצת הופך אותה ישר לחלק מהיד ולא אכפת לי מה יש מתחתיה, דעכשיו זו חלק מהיד עצמה (זו דעת רעק"א), או שברגע שיש שם מכה כואבת ועליה רטיה זה מתבטל מדין יד, והופך לדין מקום שחוץ לפרק, וזה לא מתבטל בכך שהרטיה אינה חוצצת.

ה. עיון בהגדרת מש"כ הרא"ש: "כאב המכה":

כתב **המ"ב**³² על דין רטיה של הרא"ש שפסק המחבר: "מייירי שאינו יכול להסירה מחמת כאב המכה... ולכן די לו, ואין זו נטילה לחצאין, כיון שאינו יכול ליטול חציה השני דומה כמי שנקטע לו אצבעו שנוטל שאר היד". משמע שמדובר בכאב כ"כ גדול שעצם הסרת הרטיה כבר מכאיבה לו ולכן כתב עי"ז לשון "שאינו יכול"³³.

אבל מדברי הרעק"א שהבאנו לעיל נראה להוכיח שדעתו היא שאפי' אם אין כאב כ"כ גדול, אלא רק שיכול להגיע לו כאב עקיף כתוצאה מהורדת הרטיה (עיי' הנגיעה באוכל וזיהום וכדו'), זו סיבה מספיקה לכך שמתמא לא יסיר את הרטיה ונחשב כנקטעה אצבעו וא"צ ליטול שם. שהרי הרעק"א אמר שמדובר ברטיה חוצצת בדוקא, ואם הכאב הוא כ"כ גדול אז א"א שתהיה הרטיה חוצצת, מכיון שאם כואב לו בעצם הסרת הרטיה כ"כ אז אוטומטית הרטיה מוגדרת כאינה

³¹ וגם ממה שדייקנו לקמן שלמ"ב מדובר ברטיה שעצם הסרתה כואב לו א"כ ודאי שמדובר בשו"ע באינה חוצצת - וכמש"כ הרמ"א (סי' קס"א סעי' ב') על גלדי מכה - ואפי"ה כתב המחבר שהמים שעליה נטמאים ומטמאים.

³² סי' קס"ב אות סח'.

³³ ואולי אפשר לומר שמקור דברי המ"ב הוא בחידושו של הרא"ש להחשיב מי שיש לו רטיה כמי שנקטעה אצבעו. כבר הסברנו לעיל שלכאן' השוואה זו קשה: איך אפשר להחשיב שכלל אין שם מקום טומאה. ונראה שלכן פ"י המ"ב שדוקא כשממש אינו יכול להסירה אז אפשר להחשיב זאת כנקטעה ידו שאין זה כלל חלק משיעור הטומאה של היד.

חוצצת, וכפי שפסק הרמ"א³⁴: "גלדי מכה שעל ידיו אם אינו מקפיד עליו אינם חוצצין", וכפי שביאר שם במ"ב. ואם כן לפי דברי הרעק"א יוצא שלא מדובר בכאב כ"כ גדול אלא בכאב קטן יותר, שמסתמא שבגללו לא יסיר את הרטיה. וכך כתב בספר משנה הלכה³⁵ שאף אם רק הנגיעה באוכלין מכאיבה לו, בכ"ז א"צ ליטול שם.

ו. אם נפלה הרטיה באמצע האכילה:

בשו"ת הלכות קטנות³⁶ סובר כמו הל"ח לעיל שמדובר דוקא ברטיה שאינה חוצצת וכתב: "ומעתה נפשטה שאלתנו שכיון שאין הרטיה חוצצת... כל היד נשארה טהורה ואפי' שנפלה הרטיה אין שם טומאה כלל, שאם אין אתה אומר כן נמצאו ידים טהורות לחצאין". ובהמשך: "אלא ודאי אם יש לומר שטהר מקצת היד נטהרה כולה שמה שתחת הרטיה נטהר ג"כ".

ונראה שהבין את חידוש הרא"ש בדין רטיה אחרת ממה שפירשנו לעיל. אנו נתקשנו לעיל: מה הדמיון בין רטיה על ידו לבין אצבעו קטועה, והרי באצבעו קטועה שיעור הטומאה קטן ולכן גם שיעור הטהרה קטן, משא"כ ברטיה שיעור הטומאה עדיין הוא כל היד ואיך מטהרים חלק משיעור הטומאה. ותירצנו שזה גופא חידושו של הרא"ש ששיעור הטומאה לא כולל את חלק היד שמתחת לרטיה. אבל ההלכות קטנות הבין כנראה ששיעור הטומאה הוא גם מתחת לרטיה, וחידושו של הרא"ש הוא שהנטילה של חלק מהיד מטהרת את כל היד, ואז הטהרה היא לא לחצאין אלא טהרה שלמה של כל שיעור הטומאה.

אבל הדברים מחודשים בסברא³⁷ וגם קשים בדברי הרא"ש שהשוה דין רטיה לדין אצבע שנקטעה. וכשם שבאצבע קטועה שיעור הטומאה קטן כך גם ברטיה זהו החידוש, וכפי שהסברנו.

בכף החיים³⁸ חלק על ההלכות קטנות וז"ל: "אם נפלה הרטיה מעל אצבעו בתוך הסעודה... צריך ליטול כל ידו פעם שנית דאין נטילה לחצאין ונטילה ראשונה לא עלתה לו למקום המכה".

במש"כ בסוף דבריו ש"נטילה ראשונה לא עלתה לו למקום המכה" חלק על סברת ההלכות קטנות, והסביר כנראה כפי שהסברנו לעיל, שמתחת לרטיה אין שיעור טומאה.

לגבי הדין מה לעשות כשנפלה הרטיה והתחדש פתאום שיעור טומאה על חלק מהיד טען כף החיים שהכל טמא ש"אין נטילה לחצאין". נראה שכונתו כמש"כ החזו"א³⁹: "ונראה דאי נפלה באמצע סעודה בטלה נטילתו ולא מהני מה

³⁴ סי' קס"א סעי' ב' בשם ספר התרומה.

³⁵ על שו"ע ד"ה "די לו". ועיי"ש שגם ניסה לדייק זאת מדברי המ"ב סימן קס"א ס"ק ה', ודלא כמו שדייקנו. ועיי"ש עוד שנשאר בצ"ע לגבי מי שמסיבות רפואיות לא יסיר רטיתו.

³⁶ סי' קלא', קלב', קלג'.

³⁷ וכ"כ עליו בשעה"צ (שם ניסה לפרשו אחרת ממה שכתוב בו עצמו כיון שהספר לא היה לפניו): "אין טעם לדבריו". ועי' בס' טהרת ידים לרב משה לורזון שליט"א עמ' שיז' עמודה שמאלית.

³⁸ סי' קס"א אות ז'. שינינו את סדר הדורות, והקדמנו את כף החיים וחזו"א למ"ב לשם הבנת סברותיהם.

³⁹ סי' כד' סוסי"ק כה'.

שיחזירנה למקומה". הכונה היא שאפי' שעד עתה היתה הנטילה נטילה שלמה ולכן ידו היתה טהורה, עכשיו שהתחדש שיעור טומאה נוסף בגלל נפילת הרטיה התבטל מצב הטהרה שהיתה בו היד, כיון שא"א שחלק מהיד יהיה טהור וחלק טמא שהרי "אין נטילה לחצאין".

אבל המ"ב בשעה"צ⁴⁰ חולק, וכ"כ על הדעה הנ"ל: "ולדידי לא ברירא לי כולי האי זה הדין אחרי דבעת נטילה הראשונה לא היה עליו חיוב יותר". כלו', אין זו נקראת נטילה לחצאין כיון שבשעת הנטילה הרי השיעור טומאה היה קטן, ואז נטל את כולו, וזה שעכשיו התחדש שיעור טומאה לא איכפת לנו כלל, דאזלינן בתר שעת נטילה. ולכן יטול רק את מקום הרטיה או יחזירה למקומה.

ונראה שנחלקו המ"ב והחזו"א בהבנת "אין נטילה לחצאין". דהמ"ב ס"ל דדוקא פעולת הנטילה אסור שתהיה לחצאין, והחזו"א מבין שכל מציאות הטהרה של היד אינה יכולה להיות לחצאין, אפי' שפעולת הנטילה מעיקרא לא היתה לחצאין.

ז. סיכום:

1. מי שיש לו מכה ועליה רטיה - ואפי' שאין לו כאב כ"כ גדול בעצם הסרת הרטיה אלא כאב עקיף מנגיעת הפצע באוכל וכדו' - א"צ ליטול במקום הרטיה. ומן הראוי שיטול רביעית כאחת על כל היד.
2. אם נפלה הרטיה באמצע אכילתו פסק המ"ב שיחזיר את הרטיה או יטול את המקום שעליו היתה הרטיה ותו לא. והחזו"א מחמיר ליטול את כל היד מחדש⁴¹.

⁴⁰ סוסי קסבי.

⁴¹ ומהחזו"א שם משמע שכ"ז ברטיה שמקפיד. אך אם אינו מקפיד, א"צ כלל נטילה יותר. אך נראה שכל זה לפי דעת הרעק"א לעיל שמחשיב רטיה שאינו מקפיד עליה כחלק מהיד ואפי' שיש מתחתיה מכה, אך למ"ב, שס"ל, כפי שהוכחנו לעיל, שיש לה דין של חוץ לפרק נראה שדינה כרטיה חוצצת שצריך לחזור וליטול, לדעת השעה"צ, את המקום שלא ניטל.